

การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงาน
ของกลุ่มจิตอาสา โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
An Application of Sangahavatthu for The Volunteer Workers in
Nakorping Hospital, Chiang Mai Province

เพ็ญศรี วังเสรีพิพัฒน์

Pensri Wangsereepipad

มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus

Corresponding Author, E-mail: pensri177@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ประกอบด้วยกลุ่มจิตอาสาที่เป็นนักร้องและนักดนตรี จำนวน 15 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นช่างตัดผม จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นแพทย์พยาบาล จำนวน 5 คน และกลุ่มจิตอาสาทั่วไป จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาทุกกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 5 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า: 1) กลุ่มจิตอาสาได้ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ ทำด้วยใจ มีความเที่ยงธรรม เมตตา เอื้ออาทร และสร้างความสามัคคี โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคม กลุ่มจิตอาสามีการนำหลักสังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเสียสละทั้งกำลังร่างกายและกำลังทรัพย์ ให้แก่ผู้ป่วย ญาติ

2) เจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ใช้ปิยวาจาอย่างเหมาะสม สุภาพอ่อนน้อมถ่อม

ตน รวมทั้งปฏิบัติงานด้วยความวิริยะอุตสาหะเสมอต้น เสมอปลาย ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

3) กลุ่มจิตอาสามีแนวทางการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกัน ปฏิบัติงานทุกๆ กิจกรรม ด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ นำสิ่งของของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ: สังคหัตถุธรรม, การปฏิบัติงาน, จิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์

Abstract

The objectives of this research were as follows; to study work performance of volunteer group in Nakornping hospital, to study application of Sangahavatthu in work of volunteer group in Nakornping hospital, and to propose guidelines for application of Sangahavatthu in work of volunteer group in Nakornping hospital, Chiang Mai province. It was a qualitative research with in-depth interview. The amount of 30 samples from Nakornping Hospital volunteer group consisting of 30 people, consisting of 15 singers, musicians, 5 barbers, 5 nurses and 5 general practitioners. The research instrument was in-depth interview.

The results of research were found that 1. Volunteer group worked with sincerity, willingness, virtuousness, loving-kindness, generosity and unity without hoping for something in return and it was done for benefit of society. Volunteer group had applied Sangahavatthu in its work. It emphasized how to conduct themselves for benefit of the public by regularly participating in activities with sacrifice of both physical strength and wealth to patients, relatives, and staff.

2. They spoke proper, polite and humble and they worked with consistent diligence and respected one another and Volunteer group possessed guidelines for application Sangahavatthu in accordance with social and cultural contexts, generosity and mutual sharing.

3.They performed all activities with politeness, gentleness and awareness of circumstances.They consistently used their own things for the benefit of themselves and others in the work that would bring happiness and prosperity in the future.

Keywords: Sangahavatthu, Work, Volunteer in Nakornping Hospital

บทนำ

จิตอาสาเป็นการจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม การบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมโดยการถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน กิจกรรมจิตอาสา เป็นกิจกรรมที่มีค่าต่อสังคมไทย บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกจิตอาสา ต้องเสียสละเวลาอันมีค่า และความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และทำประโยชน์ ให้กับสังคม เพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยที่ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ปัจจุบันสังคมไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาทำให้เกิดปัญหาต่างๆทางสังคม ซึ่งการที่มีจิตอาสาเข้ามาช่วยบรรเทาปัญหา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นจิตที่มีเมตตาสูง จิตอาสาจึงประกอบไปด้วยพฤติกรรมหลัก 3 ประการ คือ 1) การช่วยเหลือผู้อื่น 2) การเสียสละต่อสังคม 3) ความมุ่งมั่นพัฒนา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของจิตอาสานั้นมี 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 1) ปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ 2) ปัจจัยภายใน คือ การคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรม โดยเฉพาะทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปในทางใดทางหนึ่ง เป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นสุข ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ สามารถช่วยเหลือเพื่อน หรือคนอื่นๆในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน จิตอาสาเป็นการจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม การบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมโดยการถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน กิจกรรมจิตอาสา เป็นกิจกรรมที่มีค่าต่อสังคมไทย บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกจิตอาสาต้องเสียสละเวลาอันมีค่า และความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และทำประโยชน์ ให้กับสังคม เพื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยที่ไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ปัจจุบันสังคมไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นผู้ให้ในรูปแบบการเป็นจิตอาสาจึงมีเป็นจำนวนมาก (จิตรรา แสงวัฒนาฤกษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, 2560: 86) รวมถึงจิตอาสาที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ด้วย

โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลศูนย์ประจำจังหวัดเชียงใหม่ โรงพยาบาลของรัฐ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เปิดให้บริการ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2523 มาจนถึงปัจจุบันครบรอบ 40 ปี เดิมชื่อ “โรงพยาบาลเชียงใหม่” แต่ชื่อไปสอดคล้องกับ “โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ หรือ โรงพยาบาลสวนดอก” ทำให้ประชาชนผู้มารับบริการเกิดความสับสนระหว่างชื่อโรงพยาบาลเชียงใหม่ กับ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ในสมัยนั้น ทำให้ท่านผู้อำนวยการ นายแพทย์สละ สุขตระกูล ได้ทำการประกวดและเปลี่ยนชื่อใหม่ จาก “โรงพยาบาลเชียงใหม่” เป็น “โรงพยาบาลนครพิงค์” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 มาจนถึงปัจจุบัน และได้ดำเนินการให้บริการรักษาผู้ป่วยมาอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ เดิมเป็นโรงพยาบาลขนาด 75 เตียง และขยายเตียงเพิ่มขึ้นมาจนถึงปัจจุบันมี ขนาด 720 เตียง ให้บริการรักษาผู้ป่วยในจังหวัดเชียงใหม่และใกล้เคียง รวมถึงเป็นโรงพยาบาลรับส่งต่อผู้ป่วย เป็นโรงพยาบาลศูนย์ที่มีความเชี่ยวชาญ 4 ด้าน คือ ด้านอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ด้านทารกแรกเกิด ด้านมะเร็ง และรังสีรักษา ด้านโรคหัวใจ สถิติในแต่ละวันจะมีผู้ป่วยมารับบริการแบบผู้ป่วยนอก จำนวน 2,500-3,000 ราย/วัน สถิติผู้ป่วยใน จำนวน 720 ราย/วัน ผู้มารับบริการส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยมีรายได้น้อย และเดินทางมาไกลจากอำเภอรอบนอก เป็นผลทำให้การบริการของบุคลากรทางการแพทย์มีข้อจำกัด ในทางด้านจำนวนของบุคลากรต่อจำนวนผู้เข้ามาใช้บริการไม่เพียงพอ รวมถึงเวลาค่อนข้างจำกัด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2561: 5) ทำให้กลุ่มจิตอาสาเห็นความสำคัญในด้านนี้ จึงมีแนวคิดที่จะรวมกลุ่มกันมาเป็นจิตอาสา และรับอาสาช่วยเหลือโรงพยาบาลนครพิงค์ในด้านต่างๆ เป็นการแบ่งเบาภาระของบุคลากรโรงพยาบาลนครพิงค์ รวมถึงได้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้มารับบริการให้บรรเทาความทุกข์ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ในสภาพที่ร่างกายกำลังต้องการความช่วยเหลือ ด้านการรักษากับแพทย์พยาบาล และต้องการกำลังใจจากคนรอบข้าง กลุ่มจิตอาสาจึงรับอาสามาทำงานในด้านนี้ โดยมาปฏิบัติงานตลอด และไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมโดยใช้หลักปรัชญาของการปฏิบัติงานคือ ความตั้งใจในการประกอบคุณความดีด้วยความมุ่งมั่นและเสียสละ ประกอบด้วยความจริงใจ ความรู้สึกที่ดีที่แท้จริงที่แสดงออกกับผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมาเปิดเผยความรู้สึกที่ดีต่อกันมากกว่าที่จะเป็นความรู้สึกในด้านลบ ความเที่ยงธรรม การวางตัวเป็นกลางตั้งอยู่บนหลักของพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย ความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความเมตตาปราณี ความเป็นมิตรการปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข ให้พ้นทุกข์ ความสมานสามัคคี ความพอใจร่วมกัน ความพอใจเสมอกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาไปในทางที่ดีที่มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดย

เฉพาะสังคหัตถุธรรมอันเป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ศึกษาการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการนำหลักสังคหัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

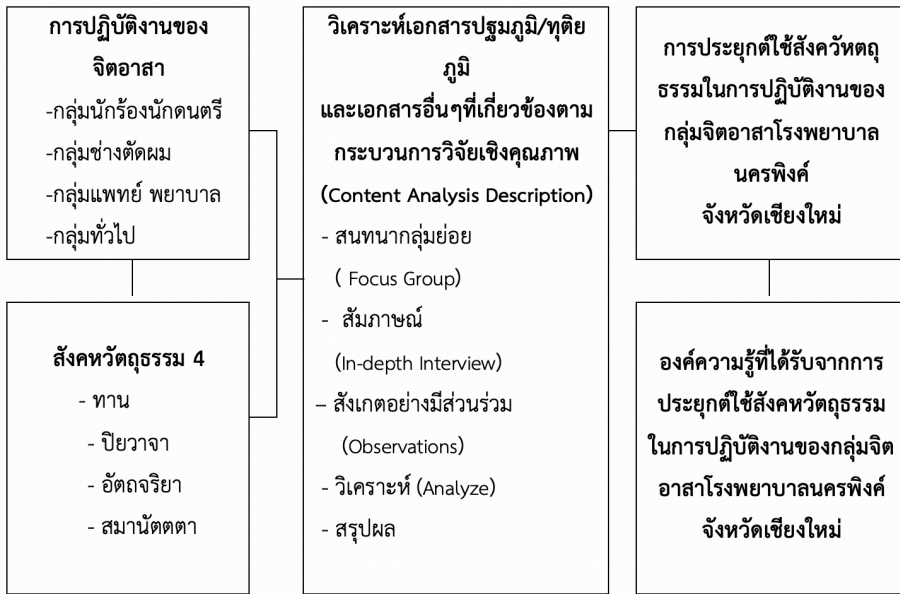
1. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มจิตอาสาที่ปฏิบัติงานโรงพยาบาลนครพิงค์ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย กลุ่มจิตอาสาที่เป็นนักร้องและนักดนตรี จำนวน 15 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นช่างตัดผม จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นแพทย์พยาบาล จำนวน 5 คน และกลุ่มจิตอาสาทั่วไป จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาทุกกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 5 คน

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ และการนำหลักสังคหัตถุธรรมไปใช้รวมทั้งแนวทางการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล ณ จุดปฏิบัติงานของจิตอาสาในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือน สิงหาคม-พฤศจิกายน 2562

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มจิตอาสาปฏิบัติงานในโรงพยาบาลนครพิงค์ ที่นำหลักสังคหัตถุธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน รวม 30 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (KEY Informants) โดยเลือกทำการสนทนาไม่เป็นทางการ และทำการบันทึกเสียงจากผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มจิตอาสาเป็นนักร้องและนักดนตรี จำนวน 15 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นช่างตัดผม จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาที่เป็นแพทย์ และพยาบาล จำนวน 5 คน กลุ่มจิตอาสาทั่วไป จำนวน 5 คน รวม 30 คน

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่เป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของ และสถานที่ที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลโดยตรงจากพื้นที่ที่จะนำเสนอต่อไปในสภาพพื้นที่จริง

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์และรายงานวิจัยเกี่ยวกับจิตอาสา และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวางแผนการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุม และสามารถตอบคำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยการใช้เทคนิคหลายรูปแบบในการได้มาซึ่งข้อมูลตามความเป็นจริงเพื่อนำไปใช้ในการรายงานผลการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขและปัจจัยที่มีผลต่อกลุ่มจิตอาสาให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยได้ศึกษาจากประชากรที่อยู่ในพื้นที่ และจากตำราเอกสาร หนังสือที่เกี่ยวข้อง

1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non –Participant Observation) เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้น เพื่อเป็นการศึกษาบรรยากาศในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ ในด้านการร้องเพลง การเยี่ยมไข้ให้กำลังใจผู้ป่วย และด้านบริการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ป่วย

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์และผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคำถามเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และทำการจดบันทึก เพื่อเก็บข้อมูล

3) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการจัดการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่มจิตอาสา ซึ่งไม่ได้กำหนดเวลาและโอกาส ในการพูดคุย ส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีรูปแบบและไม่เป็นทางการซึ่งหัวข้อในการสนทนาจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์

4) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคล เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการที่สำคัญมากกิจกรรมหนึ่งที่ดำเนินการต่อเนื่องตลอดเวลาทุกสถานที่ โดยมีเทคนิคที่สำคัญคล้ายกับการประชุมกลุ่มย่อยเป็นพื้นฐาน เป็นการสนทนากับบุคคลที่เป็นจิตอาสา ให้เห็นแนวคิดและวิธีการปฏิบัติของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ บางครั้งผู้ที่ให้การแลกเปลี่ยนไม่ต้องการเปิดเผยในเวทีใหญ่ ที่สำคัญกิจกรรมนี้ยังเป็นการตรวจสอบความคิดเห็นซึ่งกันและกันว่า กลุ่มจิตอาสาที่มีความคิดเห็นเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

5) วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกข้อมูล และกล้องถ่ายรูป

4. การสร้างและการตรวจสอบเครื่องในการวิจัย

4.1 สร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

4.3 นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในงานวิจัยต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพราะผู้วิจัยเองเป็นจิตอาสาในการรวมกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จึงได้รวบรวมข้อมูลมาแบบภาพรวมก่อน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และได้เจาะประเด็นรวบรวมข้อมูลลงไปตามลำดับ 4 ระยะ ดังนี้

วันที่ 1 เริ่มสร้างลำดับความเป็นมาของกลุ่มจิตอาสาที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลนครพิงค์แบบภาพรวม เพื่อสร้างเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยคุณภาพของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

วันที่ 2 สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มจิตอาสาในโรงพยาบาลนครพิงค์ โดยผู้วิจัยได้แจ้งความประสงค์ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของกลุ่มจิตอาสาและบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานเพื่อขออนุญาตทำการวิจัยเป็นต้น

วันที่ 3 การเก็บข้อมูลในประเด็นที่จะศึกษา โดยกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า การออกแบบสัมภาษณ์ โดยการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ การสังเกต ทั้งเจาะลึก ทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม

วันที่ 4 ระยะเวลาตรวจสอบข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อรับฟังคำแนะนำและหาแนวทางให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6. การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมในรายละเอียดของประเด็นที่จะทำการศึกษา ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล สิ่งที่ได้จากการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา (Triangulation) คือการตรวจสอบข้อมูลในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ และบุคคล ว่าทั้ง 3 องค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเชื่อถือได้หรือไม่รวมทั้งการตรวจสอบเปรียบเทียบกับเอกสารและปรากฏการณ์จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วย

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่

จะบรรยายและอธิบายประกอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระจากการรวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด จากการสัมภาษณ์ สังเกต มีการจดบันทึก การถ่ายภาพกิจกรรมสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ตลอดจนถึง ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและคุณภาพชีวิตของกลุ่มจิตอาสาในโรงพยาบาลนครพิงค์ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในการปฏิบัติงานในแง่บวกหรือแง่ลบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมสัมพันธ์ เชื่อมโยงในเชิงลึกของบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึง ปัจจุบัน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้มีวิวัฒนาการมาจากผลของการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา โรงพยาบาลนครพิงค์หรือมาจากปัจจัยภายนอกที่เป็นสิ่งเร้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น และพร้อมกับสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยมองในบริบทขององค์รวม (Holistic) มีการอ้างอิงเปรียบเทียบข้อมูลในเอกสารงานวิจัยที่ผู้อื่นได้ศึกษาไว้กับข้อมูลที่เกิดขึ้นได้จากงานภาคสนาม ซึ่งระหว่างเขียนรายงานจากการวิจัยนั้นเพื่อให้งานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ปฏิบัติดังนี้ คือ มีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำด้วยการไปร่วมกิจกรรมอีกเป็นระยะๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ความถูกต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องอีกครั้ง

8. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นจะนำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ในส่วนหนึ่ง และนำมาตรวจสอบข้อมูลแล้วเห็นว่าเชื่อถือได้ ก็จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อม ๆ กันไปด้วย ประเด็นที่ทำการศึกษาคือการศึกษาถึงการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะแยกปรากฏการณ์และข้อมูลของแต่ละช่วงเพื่อนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้ปรากฏการณ์ของบริบทการดำเนินงานของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมมาเป็นหลักและมืองค์ประกอบปัจจัยด้านอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนั้นๆ โดยมีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์และตีความในปรากฏการณ์นั้นๆ ไปด้วย โดยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นไปในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบ

ว่าการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความจริงใจ เป็นการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาที่ออกมาจากใจ ไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ อยากทำประโยชน์ให้แก่สังคม ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงโรงพยาบาล ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกถึงการเสียสละที่จริงใจ บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและตรงไปตรงมาทั้งผู้ให้และผู้รับ โดยมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความเที่ยงธรรม เป็นการปฏิบัติงานด้วยความถูกต้อง ตรงไปตรงมาไม่ลำเอียง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรมโปร่งใส ตรวจสอบได้นับว่าหัวใจของการปฏิบัติงานจิตอาสาด้วยความเที่ยงธรรมนำมาซึ่งความสุขและความเจริญต่อไปตลอดจนมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความเมตตา ความเอื้ออาทร การให้ความช่วยเหลือด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเสียสละ นำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมถึงมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความสมานสามัคคี เป็นการปฏิบัติงานรวมกลุ่มกันด้วยความรัก ความเมตตา เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนทุกคนทำด้วยใจ การให้อภัยและสร้างความสมานสามัคคี

การนำหลักสังคหัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ มีการนำหลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานกลุ่มจิตอาสานำหลักทานมาใช้ในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มจิตอาสา ใช้กำลังร่างกายและกำลังแรงใจ สิ่งของเครื่องใช้มาแบ่งปัน รวมถึงจัดกิจกรรมดี ๆ มอบให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอด้วยดีมาตลอด และมีการนำหลักปิยวาจาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาจะเห็นได้ว่ากลุ่มจิตอาสาแต่ละคน มีหลักการใช้ปิยวาจาได้อย่างเหมาะสม เช่น การพูดจาดี พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดด้วยความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งมีการนำหลักอหิงสการในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหลักในการทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นหลัก ตลอดจนมีการนำหลักสมานัตตตาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอต้นเสมอปลาย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นกันเอง

แนวทางการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทานในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่มีหลักการเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้อภัยสิ่งของเป็นทาน ให้อภัยกายกำลังทรัพย์เป็นทาน ให้ความเสียสละ เอื้อเพื่อและแบ่งปันซึ่งกันและกันเป็นทาน

เป็นหัวใจหลักในการประยุกต์ใช้กับหลักทานดังกล่าว และมีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปิยวาจาในการปฏิบัติงานของ กลุ่มจิตอาสาได้ให้ความเห็นไปในทางเดียวกัน คือ พุดด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ และมีประโยชน์ และใช้ในทุกๆกิจกรรมที่ปฏิบัติ รวมทั้งมีแนวทางการประยุกต์ใช้อัตถจริยาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่ใช้หลักการคือ การประยุกต์ใช้สิ่งของต่างๆของคนที่มียุ่่นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของ หรือกำลังร่างกายแรงใจ ตลอดจนแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสมานัตตาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการให้ความสม่ำเสมอ ความต่อเนื่อง ความจริงใจในการปฏิบัติงานนำมาซึ่งความสุขและความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่า กลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมใช้การปฏิบัติงานและมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ มีความสุขในขณะที่ผู้ป่วยพักรักษาในโรงพยาบาล และเป็นแบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาเป็นต้นแบบที่ดีของการเป็นผู้ให้ด้วยความเสียสละเป็นกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็น การเล่นดนตรีและร้องเพลงเพราะๆ ให้กับผู้ป่วยและญาติได้คลายความโศกเศร้า การบริการช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติในด้านต่างๆ ให้ได้รับความสะดวกสบาย งานเยี่ยมไข้และให้กำลังใจผู้ป่วยที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลนครพิงค์ ให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้โรคร้ายไข้เจ็บที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ งานบริการตัดผม โดยให้บริการตัดผมให้ผู้ป่วยและญาติตลอดจนผู้สนใจ ฟรี ทุกงานบริการทั้งหมด ซึ่งการพัฒนาขบวนการสร้างจิตอาสาให้เกิดมีได้นั้นด้วยความสมัครใจทั้งการเสียสละร่างกายแรงใจและกำลังทรัพย์ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ วราพร วันไชยธนวงศ์, ประกายแก้ว ธนสุวรรณ และ วรธนา พิพัฒน์ธนวงศ์ (2551: 59) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า “นักศึกษาให้ความจิตอาสา และความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจหรือทรัพย์สิน ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนและมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น สำหรับกระบวนการจิต อาสา มี 4 ประเด็นคือ ปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา การเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร การสร้างความเชื่อมั่นในตนและการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนาจิตอาสาทำให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่าง

มีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง” ซึ่งการจะมาเป็นกลุ่มจิตอาสาได้นั้นต้องมีมูลเหตุแรงจูงใจคือ ความต้องการเสียสละมากกว่าการหวังผลประโยชน์อันจะพึงมีสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต ตันตศักดิ์ (2548: 84) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลนครเชียงใหม่” พบว่ามูลเหตุจูงใจของการเข้ามาเป็น อปพร ได้แก่ความต้องการการเสียสละมากกว่าผลประโยชน์ การเข้าไปร่วมช่วยเหลือราชการในงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนการเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เกิดขึ้นตลอดจนการเสียสละต่อสังคมในการอุทิศกำลังกายกำลังใจตลอดจนทรัพย์สิน เพื่อช่วยเหลือสังคม การมีสิทธิแต่งเครื่องแบบและเครื่องหมายประดับ อปพร การมีสิทธิในการใช้อาวุธปืนในงานที่ได้รับมอบหมายตามราชการและเป็นลายลักษณ์อักษร การมีสิทธิสื่อสารและใช้เครื่องมือสื่อสารในเครือข่ายของอปพร สาเหตุในการเข้ามาเป็นอาสา เพราะต้องการเสียสละต่อสังคมมากกว่าผลประโยชน์ เครื่องแต่งกาย การใช้วิทยุสื่อสาร ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ รายได้และระดับการศึกษาของ อปพร มีอิทธิพลต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

การนำหลักสังคหัตถธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาได้นำหลักสังคหัตถธรรมไปใช้ในงานบริการที่ตนปฏิบัติอยู่ตามภารกิจนั้นๆ เช่น การขับร้องเพลงก็ร้องเพลงในทำนองที่ฟังสบาย ๆ ไม่เร้าร้อน ฟังแล้วผ่อนคลาย งานบริการดูแลผู้ป่วยก็จะใช้ปิยาจาพูดคุยและให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ช่างตัดผมก็เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้ผู้ป่วยได้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี บางครั้งผู้ป่วยเมื่อเจ็บป่วยก็ไม่ค่อยมีโอกาสนี้ได้ดูแลสุขภาพของตนเองไปด้วย เช่นเดียวกับงานตะกร้าบุญและโรงทานอาหารและญาติก็เช่นกัน การให้อาหารถือเป็นทานอันยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะผู้เจ็บไข้ได้ป่วย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับผู้ป่วยญาติที่มาส่งผู้ป่วยเป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามหลักสังคหัตถธรรม (ที.ปา.11/140/167) ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน อันได้แก่

1. การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินสิ่งของที่เรารหามาได้ มิใช่สิ่งจรรย์ยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2. การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ เว้นจากการพูดเท็จ

เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3. การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพัตติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพัตติเสมอด้านเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

แนวทางการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา

โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทานในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่มีหลักการเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้ความสำคัญของเป็นทาน ให้กำลังใจกำลังทรัพย์เป็นทาน ให้ความเสียสละ เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกันเป็นทาน เป็นหัวใจหลักในการประยุกต์ใช้กับหลักทานดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ อารีนา เลิศแสนพร (2554) กล่าวว่า จิตสาธารณะ จิตสำนึกและจิตอาสา ทั้ง 3 คำนี้ มีความหมายใกล้เคียงกัน จิตสาธารณะ (Public mind) หมายถึง จิตเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทางแม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนความร่วมมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ไขปัญหาแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบว่ากลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมใช้การปฏิบัติงาน และมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ มีความสุข ในขณะที่ผู้ป่วยพักรักษาในโรงพยาบาล ได้แบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาเป็นต้นแบบที่ดีของการเป็นผู้ให้ด้วยความเสียสละ เป็นกลุ่มบุคคลที่สมควร

ได้รับการยกย่องเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ป่วย ญาติ เจ้าหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรีและร้องเพลงเพราะๆ ให้กับผู้ป่วยและญาติได้คลายความโศกเศร้า การบริการช่วยเหลือผู้ป่วยและญาติในด้านต่างๆ ให้ได้รับความสะดวกสบาย งานเยี่ยมไข้และให้กำลังใจผู้ป่วยที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลนครพิงค์ ให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้โรคร้ายไข้เจ็บที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ งานบริการตัดผม โดยให้บริการตัดผมให้ผู้ป่วยและญาติ ตลอดจนผู้สนใจ ฟรี ทุกงานบริการทั้งหมด ซึ่งการพัฒนาขบวนการสร้าง จิตอาสาให้เกิดมีได้นั้นด้วยความสมัครใจทั้งการเสียสละแรงกาย แรงใจและกำลังทรัพย์ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ วราพร วันไชยธนวงศ์, ประกายแก้ว ธนสุวรรณ และ วรธนา พิพัฒน์ธนวงศ์ (2551) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนีเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาให้ความจิตอาสา และความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำเสียสละทั้งแรงกายและแรงใจหรือทรัพย์สิน ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนและมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น สำหรับกระบวนการจิต อาสา มี 4 ประเด็น คือ ปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา การเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนาจิตอาสาทำให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งการจะมาเป็นกลุ่มจิตอาสาได้นั้นต้องมีมูลเหตุแรงจูงใจคือ ความต้องการเสียสละมากกว่าการหวังผลประโยชน์อันจะพึงมีสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต ต้นตติศักดิ์ (2548) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลนครเชียงใหม่” พบว่ามูลเหตุจูงใจของการเข้ามาเป็น อปพร. ได้แก่ความต้องการ การเสียสละมากกว่าผลประโยชน์ การเข้าไปร่วมช่วยเหลือราชการในงานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนการเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เกิดขึ้นตลอดจนการเสียสละต่อสังคมในการอุทิศกำลังกายกำลังใจตลอดจนทรัพย์สิน เพื่อช่วยเหลือสังคม การมีสิทธิแต่งเครื่องแบบและเครื่องหมายประดับ อปพร. การมีสิทธิในการใช้อาวุธปืนในงานที่ได้รับมอบหมายตามราชการ และเป็นลายลักษณ์อักษร การมีสิทธิสื่อสารและใช้เครื่องมือสื่อสารในเครือข่ายของ อปพร. สาเหตุในการเข้ามาเป็นอาสา เพราะต้องการเสียสละต่อสังคมมากกว่าผลประโยชน์ เครื่องแต่งกาย การใช้วิทยุสื่อสาร ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้และระดับการศึกษาของ อปพร. มีอิทธิพลต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

การนำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาล นครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาได้นำหลักสังคหวัตถุธรรมไปใช้ในงานบริการที่ตนปฏิบัติอยู่ตามภารกิจนั้นๆ เช่น การขับร้องเพลงก็ร้องเพลงในทำนองที่

ฟังสบาย ๆ ไม่เร้าร้อน ฟังแล้วผ่อนคลาย งานบริการดูแลผู้ป่วยก็จะใช้ปิยวาจาพูดคุยและให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ช่างตัดผมก็เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้ผู้ป่วยได้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี บางครั้งผู้ป่วยเมื่อเจ็บป่วยก็ไม่ค่อยมีโอกาสนี้ได้ดูแลสุขภาพของตนเองไปด้วย เช่นเดียวกับงานตะกร้าบุญและโรงทานอาหารและญาติก็เช่นกัน การให้อาหารถือเป็นทานอันยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะผู้เจ็บไข้ได้ป่วย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับผู้ป่วยญาติที่มาส่งผู้ป่วยเป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามหลักสังคหวัตถุธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกมิตร เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน อันได้แก่

1. การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินของที่เราหามาได้ มิใช่สิ่งจริงยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2. การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็น ปิยวาจา นั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพื่อเอื้อ

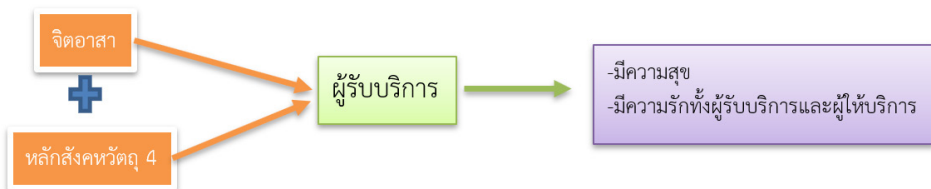
3. การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพัตินในสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

แนวทางการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทาน ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่มีหลักการเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้อัตถุสิ่งของเป็นทาน ให้กำลังใจกำลังทรัพย์เป็นทาน ให้ความเสียสละ เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกันเป็นทาน เป็นหัวใจหลักในการประยุกต์ใช้กับหลักทานดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ อาริณา เลิศแสนพร (2554) กล่าวว่า จิตสาธารณะ จิตสำนึกและจิตอาสา ทั้ง 3 คำนี้ มีความหมายใกล้เคียงกัน จิตสาธารณะ (Public mind) หมายถึง จิตเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือสิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์

สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทางแม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือ ไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจน ความร่วมมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ไขปัญหาคือแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ ศุภรัตน์ รัตนมูขัย (2544) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าใจร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็น ประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ติงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบง่าย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มจิตอาสาพร้อมที่จะเสียสละเวลา แรงกายและกำลังสติปัญญาตามที่ พระไพศาล วิสาโล (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่เป็นจิตอาสาที่มีจิตใจที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อ สาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับ ผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตแห่งการให้ความติงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติ สุข มีคุณค่าและพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น เป็นความ สมครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำและเสียสละทั้งแรงกายหรือทรัพย์สินในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้มิจิตเป็นผู้ ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้านกำลังร่างกาย แรงสมองซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลดอัตราหรือความเป็น ตนของตนเองลงได้บ้าง

องค์ความรู้จากงานวิจัย

ได้องค์ความรู้ใหม่ในการทำงานของจิตอาสาซึ่งได้ปฏิบัติงานด้วยความความเมตตาความเอื้ออาทร การให้ความช่วยเหลือด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเสียสละนำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

จิตอาสา ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอต้น เสมอปลาย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นกันเอง

การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มารับบริการมีความสุขในชีวิต ความรู้ และเผยแพร่กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ดังกล่าว และควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กิจกรรมเหล่านี้มีความยั่งยืน

สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

การปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความจริงใจ เป็นการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาที่ออกมาจากใจ ไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ อยากทำประโยชน์ให้แก่สังคม ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงโรงพยาบาล ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ถึงการเสียสละที่จริงใจ บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและตรงไปตรงมาทั้งผู้ให้และผู้รับ โดยมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความเที่ยงธรรม เป็นการปฏิบัติงานด้วยความถูกต้อง ตรงไปตรงมาไม่ลำเอียง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรมโปร่งใส ตรวจสอบได้นับว่าหัวใจของการปฏิบัติงานจิตอาสาด้วยความเที่ยงธรรมนำมาซึ่งความสุขและความเจริญต่อไปตลอดจนมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความเมตตา ความเอื้ออาทร การให้ความช่วยเหลือด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเสียสละ นำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ รวมถึงมีการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาด้วยความสมานสามัคคี เป็นการปฏิบัติงานรวมกลุ่มกันด้วยความรัก ความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนทุกคนทำด้วยใจ การให้อภัยและสร้างความสมานสามัคคี

การนำหลักสังคหัตถุธรรมไปใช้ ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ มีการนำหลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานกลุ่มจิตอาสานำหลักทานมาใช้ในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มจิตอาสา ใช้กำลังร่างกายและกำลังแรงใจ สิ่งของเครื่องใช้มาแบ่งปัน รวมถึงจัดกิจกรรมดีๆ มอบให้แก่ผู้ป่วย ญาติ และเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอด้วย

ดีมาตลอด และมีการนำหลักปียวาจาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาจะเห็นได้ว่ากลุ่มจิตอาสาแต่ละคน มีหลักการใช้ปียวาจาได้อย่างเหมาะสม เช่น การพูดจาดี พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดด้วยความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รวมทั้งมีการนำหลักอัสถจริยาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหลักในการทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะเน้นการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นหลัก ตลอดจนมีการนำหลักสมานัตตตาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอต้นเสมอปลาย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นกันเอง

แนวทางการประยุกต์ใช้สังคหัตถุธรรม ในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา
โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทานในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่มีหลักการเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้อัตถุสิ่งของเป็นทาน ให้กำลังกายกำลังทรัพย์เป็นทาน ให้ความเสียสละ เอื้อเฟื้อและแบ่งปันซึ่งกันและกันเป็นทาน เป็นหัวใจหลักในการประยุกต์ใช้กับหลักทานดังกล่าว และมีแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปียวาจาในการปฏิบัติงานของ กลุ่มจิตอาสาได้ให้ความเห็นไปในทางเดียวกัน คือ พูดด้วยความสุภาพ นุ่มนวล ถูกกาลเทศะ และมีประโยชน์ และใช้ในหลายๆ กิจกรรมที่ปฏิบัติ รวมทั้งมีแนวทางการประยุกต์ใช้อัสถจริยาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาส่วนใหญ่ใช้หลักการคือ การประยุกต์ใช้สิ่งของต่างๆ ของตนที่มีอยู่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นหลัก ไม่ว่าจะป็นวัตถุสิ่งของ หรือกำลังร่างกายแรงใจ ตลอดจนแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสมานัตตตาในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการให้ความสม่ำเสมอ ความต่อเนื่อง ความจริงใจในการปฏิบัติงานนำมาซึ่งความสุขและความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มจิตอาสาได้ปฏิบัติงานด้วยความความเมตตาความเอื้ออาทร การให้ความช่วยเหลือด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเสียสละ นำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ ฉะนั้นโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีนโยบายกำหนดรูปแบบการทำงานจิตอาสาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ต้องการรับบริการ และสอดคล้องกับความเดือดร้อนของตนเอง
2. จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอต้นเสมอปลาย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรม

อย่างต่อเนื่องและเป็นกันเอง ฉะนั้นโรงพยาบาลนครพิงค์ เจ้าหน้าที่บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อกลุ่มจิตอาสาควรมีนโยบาย แนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสา เพื่อเป็นไปอย่างสร้างสรรค์สอดคล้องกับพันธกิจ นโยบาย ปรัชญาของโรงพยาบาล

3. จากผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานของกลุ่มจิตอาสาโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้มารับบริการมีความสุขในชีวิต ฉะนั้นนอกจากกลุ่มจิตอาสาแล้วบุคคลในหน่วยงานต่างๆ หรือกลุ่มจิตอาสาอื่นๆ ควรนำหลักการเหล่านี้ไปกำหนดเป็นนโยบาย เช่นมีการอบรมให้ความรู้ และเผยแพร่กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ดังกล่าว และควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กิจกรรมเหล่านี้มีความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์. (2560). การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการทำงานจิตอาสาของสมาชิกสโมสรโรตารีพระนารายณ์ลพบุรีตามแนวพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 5(2), 86.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- พิชิต ตันติศักดิ์. (2548). บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลนครเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วราพร วันไชยธนวงศ์, ประกายแก้ว ธนสุวรรณ และ วรณา พิพัฒน์ธนวงศ์. (2551). กระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนี (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่. (2561). รายงานประจำปี 2562. เชียงใหม่: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และแผนงานโครงการ โรงพยาบาลนครพิงค์.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2544). การศึกษาสหประชาชาติ. วารสารคณะกรรมการแห่งชาติ. 3(2), 33-37.
- อารีนา เลิศแสนพร. (2554). จิตสาธารณะ : มิติการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักสวัสดิการสังคมรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียว.